

dvigne krivico. Z živim realizmom je slikana Jamnikova družina, le da romantična primes dejanja ta realizem moti. To je Prelesnikova denarna zgodba, ki je še malo neprekvašena, in pa stereotipna podoba tujega pokolenja Pličar Blaže. V romantičnost sega tudi prizor ob podrtem mlinu. Govor včasih zaide v nenaravnost. Vzkliki očetovi: o sin, hči, motijo. Kako je mogel izdajatelj pustiti lapsus na str. 76: »Denar sicer nimam pri sebi...«? Zdi se, da je rokopis šel skozi površne roke ali nobene, kajti kaka mala črta bi bila delu v prid.

Fr. Koblar.

A-Hifzi Bjelevac: Rene Logotefides. Roman u tri dijela. MCMXX. Izdanje »Novog Vijeka«, Sarajevo. Štamparija Daniel i A. Kajon.

Leta 1912. sem imel priliko v prestolici romantične Hercegovine, v ponosnem Mostarju, dalje časa občevati s pisateljem Bjelevcem. Muslimani so baš obhajali svoj veliki post. O lepih pomladanskih večerih me je obiskaval g. Bjelevac na vrtu mojega stanovanja v vili g. Smolčića blizu Štefanijinega šetališča. Ti večeri so se mi neizbrisno vtisnili v spomin. Sanjava mesečina, številni minareti, melanholično petje muezinov, turški post... na vrtu pa pri čaši vina in drugih zemskih dobrotah zapučen pogovor o prošlosti islama, o bajno lepem, a čudovito zanemarjenem Carigradu, o ponižujočem stanju, ki se nahaja v njem muslimanska žena, o neuspehu islama v Evropi in njegovi nezmožnosti, da bi si asimilirala slovanski Balkan, o tužnem stanju in o temni bodočnosti balkanskih Slovanov muslimanskega zakona...

Pogovor je bil iskren, prijateljski in gospod Bjelevac se je podal takega, kakršen je bil v resnici, kakor je mislil in kakor je čutil. Kako neizmerno oddaljen je ta Bjelevac od strogopravovernega muezina, čigar otožni glasi se razlivajo z vitkega minareta po belem Mostarju, — kako blizu in kako daleč je svoji globokoverni materi, ki jo iskreno ljubi... Bjelevac je musliman, toda pariško-zapadno odgojen; on vidi napake, družabne, gospodarske, socialne in kulturne, ki ovirajo islam, da se ne

more uveljaviti v borbi z zapadom, nego da izgublja pozicijo za pozicijo. Rad bi pomagal, toda lastni sobratje ga sumijo izdajstva in odpada od islamske vere... Rad bi pomagal ženi v islamu do primerne socialne, ekonomske in kulturne stopnje, toda sto in sto ovir, predvsem v obliki verskih pomislekov, mu valijo na pot. On ljubi islam, pa ne baš v strogo pravovernem zmislu nego bolj v splošnočloveškem, sempatija nekako estetskem smislu, toda on dvomi vanj... Odtod tista notranja razdvojenost, tisti pesimizem, ki se zrcali tudi v romanu Rene Logotefides.

Roman slika zadnjo fazo turškega absolutističnega carstva pod vladno Abdul Hamida. Tri opasne struje izpodkopujejo temelje absolutizmu Hamidovemu: a) velikogrška ideja, koje nositeljica je Rene Logotefides. Ta struja sanja o velikem grškem carstvu, čigar središče bi bilo v Carigradu, nekdanji prestolici bizantinskih carjev. Ta struja v svojih končnih konsekvencah žali Ishana Suzurzade, ki je s Krete doma, torej nekako napol Grk, vendar pa turški patriot, dasi velik nasprotnik absolutizma in kot tak navdušen pristaš b) mlado turškega pokreta. Ta bi rad Turčijo popolnoma preuredil po zapadnoevropskih nazorih, ne računajoč pri tem na široke konservativne mase naroda, ki bi jih moral jemati v poštev; c) turanski pokret. Tega vodi pesnik, muzik in politik Dindar Haki, ki ne prestando poudarja misel, da se država gradi od spodaj navzgor, ne pa od zgoraj navzdol. Narod je država; treba je, da narod izrazi svojo voljo, zato ga je pa treba umsko, srčno in ekonomsko dvigniti. Iz ozadja se pomlajata še dve ideji, in sicer d) arabska, ki zagovarja misel politične samostojnosti vseh arabskih zemljá; pobornica te ideje je Turkinja Ifeta, ki živi v Bajrutu v izgnanstvu med Arabci; naposled še e) armenska ideja, čije nositelji zagovarjajo odcepitev armenskih ozemelj od turškega carstva, da se tako osnuje samostojna velika Armenija. Boj med temi več ali manj nepomirljivimi idejami se v romanu ne dobojuje do kraja. — To je idejno ogrodje in obenem težišče

romana. Da je v romanu vse polno ljubavnih zapletljivcev — ponekod pravcati orientalni — da imamo več semintja zelo rahlo med seboj povezanih dejanj in protidejanj, konfliktov, zapletkov in razpletkov — nekateri so precej neverjetni in tudi prav slabo motivirani! — naj naknadno pripomnim. To pa so samo konvencionalni, semintja tehnično slabo rabljeni pripomočki, da nas pisatelj v obliki romana zainteresuje za svoje zajemljive nazore, ki sem jih označil že v uvodnih stavkih. In to se je pisatelju po mojem mnenju v polni meri posrečilo, kajti z veliko napetostjo sledimo njegovim junakom in junakinjam v najrazličnejše kraje prostranega predvojnega turškega carstva, od Drinopolja do meja Arabije, od Krete na Damask in v daljni Trapecunt, za odmor pa včasih v prekrasni Carigrad in klasične Atene.

In konec romana! Negotovost, disharmonija, čut bližajočega se razsula! Konec nikakor ne zadovoljuje ne nas in po mojem mnenju tudi samega pisatelja ne. Kajti s tem, da junakinja panhelenistične ideje Rene Logotefides naposled popolnoma ubije v sebi žensko in s tragično smrtjo od vojaške svinčenke zapečati svoje revolucionarno delo, junaki in nosilci drugih idej pa izginejo brez sledu kot voda v razsušenem pesku, s tem nikakor ne moremo biti zadovoljni in z nekim neugodjem odlagamo knjigo, ne vedoč, kaj bi bilo primerneje, ali dati knjigi naslov Rene Logotefides, oziroma zakaj ne morebiti Dindar Haki...

Resnici na ljubo bodi potoženo, da bi bili od pisatelja, rojenega v klasični zemlji srbsko-hrvatske govornice, pričakovali krepkejšega jezika. V besednem zakladu je velikanska množina turških izrazov, ki bi nujno potrebovale komentarja, nekatere bi pa sploh morali polagoma začeti nadomeščevati s pristnimi domačimi izrazi. Nedopustni so germanizmi kot n. pr. šinje (»željezničke šinje«, str. 12); germanizmi se pojavljajo tudi v sintaksi, dasi jih tu nekako nadkriljujejo francoski vplivi. Semintja pride pisatelj navzkriž s slovnico, n. pr.: »da ću doći kod vas« (str. 7), »na njezinom licu« (str. 127), »donosioc pisma« (str. 159).

Ponekod se opaža, da pisatelj premalo pazi na blagoglasnost jezika s prevelikim nagomilavanjem enklitik, n. pr.: »Činilo joj se je« (str. 29). Takih primerov bi se dalo našteji še več, toda je brez pomena, kar nam bo rad priznal tudi gospod pisatelj sam, ki mu pri malo dobre volje pač ne bo težko večine teh nedostatkov odpraviti.

G. pisatelju kot posredniku med nami in muslimanskim delom našega državnega naroda k njegovemu neumornemu delu, ki se nam zdi izredno pomembno in važno, najiskreneje čestitamo, obenem pa izražamo nado, da ga bomo imeli priliko še dolgo časa opazovati na njegovi umetniški poti, ki naj ga vodi neprestano — navzgor.

Ivan Mazovec.

UMETNOST.

Krožek slikarskih omladincev »Indipendenti veneziani«. Gospod urednik! Dovolite mi, da izpregovorim v Vaši slovenski reviji o krožku slikarskih omladincev, ki se imenujejo »Indipendenti veneziani« (»Beneški neodvisniki, samostojneži«), želeč, da bi bil morda tako moj mladi glas kritika, govoreč Vam o nekaterih predstavnikih moderne italijanske umetnosti, predhodnik onega toliko zaželjenega občevanja med obema sosednjima narodoma bodisi na polju kulture, bodisi na polju dobrih političnih odnošajev.

Krožek »Beneških samostojnežev« je krožek umetnikov-slikarjev, ki si je sedaj že priboril upoštevanje na vseh italijanskih razstavah. V začetku so pripadali krožku slikarji Gino Rossi, Pio Semeghini, Enrico Fonda in padovanska slikarica Gabriella Orefice, dānes pa se je njihovo število že precej pomnožilo, in krožek šteje med svojimi pripadniki tudi Casoratija in romantiškega risbarja Federica Cusina. Člani krožka niso izključno Benečani, ali ker prebivajo večinoma v Benetkah ali pa v bližini tega čudovitega mesta, so smatrali za primerno, da se imenujejo tako v poklon slavni slikarski tradiciji starodavne kraljice Jadrana.

Zadnja razstava, na kateri sem se sestal z njimi in si ogledal njihova dela, je bila